

baud, Predgovor k ruskemu prevodu pesnitve *Anabazis*. — S.-J. Perse, *La thématique d'Amers*. — T. S. Eliot, Predgovor k angleškemu prevodu pesnitve *Anabazis*. — Léon-Paul Fargue, *Lettre à Saint-John Perse*. — Paul Claudel, *Un poème de Saint-John Perse*. — Hugo von Hofmannsthal, *Einige Worte als Vorrede zu Saint-John Perse Anabazis*. — Jean-Pierre Richard, *Poésie et profond*. Éd. du Seuil. — Gaëtan Picon, *Panorama de la littérature française*. NRF. — Georges-Emmanuel Clancier, *De Rimbaud au surréalisme*. Seghers. — Yves Duplessis, *Le surréalisme*. Presses universitaires de Fr. — André Rousseaux, *Littérature du vingtième siècle*. 5. A. Michel. — Gaston Bachelard, *L'eau et les rêves*. José Corti. — Gaston Bachelard, *La poétique de l'espace*. Presses universitaires de Fr.)

RIMSKA POMLAD GOSPE STONOVE

(Odlomek iz romana)

Tennessee Williams

Contessa in tri mlajše ženske so bile že v stanovanju gospe Stonove in so čakale, da se gospa vrne. Ena izmed njih je bila neka mlada ameriška filmska igralka in prav nji na ljubo so se nocej zbrale tukaj. Šele včeraj se je stara gospa odločila, da popravi nesporazum, ki jo je ločil od Paola. Uporabila je bila filmsko igralko kot vabo, kot košček sladkorja, s katerim primamiš svojevoljnega ponyja nazaj v hlev. Povedala je Paolu po telefonu, da je mlada igralka ločena od moža in si še ni našla novega in se nedvomno dolgočasi. Prepričana sem, da se vam tukaj več obeta, je rekla contessa, kakor se vam je posrečilo dobiti od gospe Stonove, in zdaj ne govorim samo z gmotnega gledišča. Zakaj vi, Paolo caro, niste eden navadnih lepotcev, v vas je veliko več, svoj slog imate, odlični ste, v vas je nekaj, kar bi s filmskega platna očaralo na milijone žensk.

Ta contessina poteza je bila v zvezi z razočaranjem, ki ga je pred kratkim doživela, ko je obiskala gospo Stonovo. Ob tistem času se je contessa odločila, da se bo nehala zanimati za rimsko kariero gospe Stonove, in jo je torej zaprosila za posojilo tisoč dolarjev. Znesek, ki ga je dobila, pa je bil precej manjši. Gospa Stonova jo je odpravila z neprepričljivim opravičilom, češ da je njen račun v banki zamrznil zaradi nekih neznanih težav v Združenih državah.

Medtem ko je družba čakala gospo Stonovo, je contessa pogledala v svoj kozarec s konjakom in videla tam nevarnost. V pričakovanju, da bo povabljen na večerjo, upanje, ki se ni izpolnilo, je stara gospa tisti dan le malo jedla, in vedela je, da ji bo konjak, če se ga bo le

dotaknila, šel iz glave naravnost v jezik, ampak še medtem ko si je govorila, ne smem ga poskusiti, ji je uporna roka vzdigovala kozarec k nosnicam, in toliko da je zaduhala njegov opojni vonj, se ji je kozarec, kakor se ji je zdelo, samohotno zasukal med prsti in ji zlil svojo vsebino po grlu, v katerem jo je za slasten trenutek stisnilo in zapeklo in se trenutek nato kakor spremenilo v svilen nit balona, ki ji je zdrsnila med dvema prstoma proti stropu. In kakor da rahločutno prisluškuje pogovoru, stoječ na drugi strani vrat, je zaslišala samo sebe izgovoriti ime gospe Stonove. Sâmo ime je zelo natančno razložila, ko je pritislila uho k tisti skrivnostni pregradi, ampak ujela ga je spet in spet slišala tiho, razburjeno brenčanje besed, ki so izpolnjevale vmesni prostor. Zdaj pa zdaj je povedala stavek, nad katerim se je sama zgrozila, čeprav ga ni čisto razložila. Vseeno pa je čutila, kako ji ves ta čas trepečejo ustnice kot pijana krila žuželke nad cvetlico, ki jo hrani. In ko je šepetala dalje, so rimske dame lakomno zafrfotale proti nji, uživajoč vse isti omamni nektar, in mlada filmska igralka jim je še razpihovala razburjenje z vzdihljajčki, ki so izražali sveto grozo in začudenje. Stole so si primaknile tesno druga k drugi, zakaj contessa je govorila pritajeno in naglo, stalno švigajoč s pogledi proti zaprtim vratom veže, od koder so lahko pričakovale, da bo vstopila, ko bo prišla domov, tista, ki jim je bila za tarčo.

Vendar se je tako naključilo, da gospa Stonova ni prišla skozi vrata, od koder so jo pričakovale. Najprej je šla v spalnico, da bi odložila klobuk in rokavice, in Paolo ji je tja sledil, da bi si oščetkal lase s kolonjsko vodo. Nobeden od njiju ni spregovoril, pa tudi pogledala nista drug drugega. Stala sta vsak pred svojim ogledalom, tiha kot dvojica tatov, in električno tanko brenčanje contessinega glasu je udarilo na ušesa gospe Stonovi že nekaj minut prej, preden ga je pravzaprav začela poslušati. Pravzaprav ni pritegnil njene pozornosti contessin glas, temveč jo je vzklík ameriške filmske zvezde prvi opozoril nase. Filmska zvezda je ponovila neki stavek, ki ga ni čisto razumela, in contessa ji ga je tako surovo pojasnila, da je mlada ženska kar zahlipala. V tem trenutku je gospa Stonova stopila k vratom, vendar je ostala na njihovi notranji strani. Zmeraj te vznemiri, kadar slišiš, da razpravljajo o tebi ljudje, ki ne slutijo, da jih poslušáš. Celo kadar razpravljajo o čisto navadnih stvareh, ki so s teboj v zvezi, te to navda s čudno neresničnim občutkom. Ampak pogovor, ki ga je prestregla gospa Stonova, se ni sukal okrog navadnih stvari in jo je tako zelo pretresel, da se ji je vse njeno nedavno življenje nanagloma prikazalo pred očmi, prikazalo se ji je, vendar ga ni razumela, kakor da je slepo tavalala po neznanem hodniku v popolni temi in je nato na

vsem lepem vdrl v prostor val svetlobe in je ona pretreseno in z grozo odskočila od stene, kateri je doslej sledila s prsti, in od prostora, ki se ji je zdaj nenadoma odkrilo, kako se razteza pred njo.

Očitno je tudi Paolo pričel dojemati pogovor v sosednji sobi, zakaj ko se je gospa Stonova z naglim pogledom ozrla proti njemu, je stal tam okamenel, s ščetko in kolonjsko vodo na vsaki strani svoje bleščeče glave. Pod njenim pogledom je spet oživel, odvrigel stekleničko in ščetko in planil k vratom, pri katerih je poslušala. Prisluškovanja ne trpim, je rekel, ko je švignil mimo nje in odprl vrata. Drzno je vstopil. Ob njegovem prihodu je contessa lahno, prestrašeno kriknila in druge so se z občutkom krivde odmaknile na stoli, ampak v Paolo-vem vedenju ni bilo ničesar, kar bi bilo izdajalo, da je karkoli slišal. Gospa Stonova mu ni precej sledila v dvorano. Gledala ga je, kako ga predstavljajo filmski igralki, ga videla, kako je vzdignil njeno roko proti svojim ustnicam, vendar jo je izpustil, ne da bi jo bil poljubil, v najbolj spakljivem slogu rimske aristokracije. Videla ga je, kako je še ravnodušneje ponovil ta gib pri obeh mladih Rimljankah, in nato videla, kako se je milobno usedel na ročico contessinega stola. In še zmerom je gospa Stonova vztrajala na drugi strani rahlo odprtih vrat in ni imela toliko moči, da bi bila ali vstopila ali se jim umaknila spred oči. Seveda so jo morali videti, medtem ko je stala tam in se je široka proga luči ulivala po njeni postavi in po njeni lesketajoči se zlati večerni obleki, ampak nobeden izmed njih ni pogledal proti nji. Vse oči so se prizadevno odvrčale od fantastičnega pojava odrevenelosti med vrati, prav tako, kakor bi se bili delali, da niso opazili nespodobnega dejanja. Contessa je večkrat jecljaje poskušala spregovoriti. Bilo je očitno, da ji spet grozi napad živčne naduhe. Druge so strmele v Paola z otrplimi smehljaji manekenov, ampak Paolo ni bil še nikoli videti bolj graciozno uravnovešen. Prav nič se ni potrudil, da bi jim pomagal, razen z zgledom svoje žaljive sproščenosti. Ena roka mu je, kakor po navadi, omahnila v krilo, in medtem ko je ravnodušno govoril s filmsko zvezdo, se niso njegove oči nikoli toliko vzdignile, da bi se bile srečale z njenimi, temveč so se prilizovale njenim ustnicam in njenim slavnim mladim prsim. In še zmerom je gospa Stonova vztrajala v pramenu luči med razprtimi vrati, kot poslušalstvo v gledališču, tako blizu odra, da se je kopala v njegovi luči. Contessina zadrega je naglo naraščala. Segla je po svojem kozarcu s konjakom, vendar je bilo videti, da nima dovolj moči, da bi ga vzdignila. Ko se ji je posrečil ta obupani manever, pa je le odkrila, da je čaša prazna. Nato je gospa Stonova na vsem lepem zaslišala sama sebe, kako govori. Paolo, je slišala sama sebe govoriti, contessin kozarec žaluje. Nato je ugotovila, da prihaja v sobo

in mehanično opravlja zaporedne ceremonije pozdravljanja in opravičevanja, ker je prišla tako pozno. Slednjič je rekla contessi: No, zdaj pa lahko nadaljujete svojo zgodbo.

Ta čas je bil kozarec stare gospe že spet poln in obrzdala je svoje dihalne motnje ali pa ji je morda vrnila samozavest Paolova roka, ki jo je malomarno objemala okrog ramen. O, je rekla, samo pripovedovala sem gospodični Thompsonovi, kako senzacionalno sezono je preživela v Capriju signora Coogan.

Tista smešna stara ženska! je rekel Paolo. Skočil je z ročice nalanjača in iztegnil roko proti filmski zvezdi. Pojdite z menoj ven, je rekel, pokažem vam sedem rimskih gričev.

Prepustila sta nato gospo Stonovo družbi rimskih dam, ki so pričele od sile živahno govoriti o poletni operi v Caracallovih termah. Gospa Stonova ni več minut rekla in slišala ničesar. Ta čas je sluga namestil projektor in filmsko platno. Zdaj je vprašal, ali želijo, da jim začne vrteti film. Gospa Stonova je pokazala, da so nared, in zastrli so luči in nato je, z izgovorom, da mora poklicati Paola in filmsko zvezdo, stopila ven na teraso. Tam ni našla nikogar razen Paola in tisti mrzli mladi mesec, ki se ji je zdel v začetku večera tako čudno podoben njemu. Kje, je vprašala, je dama s srebrnega platna?

Odšla, je rekel Paolo.

Zakaj tako kmalu?

Vedel sem, da nama boš sledila v pičlih petih minutah, ji je povedal.

Žal ne vidim nikakršne zveze med to neumno opazko in svojim vprašanjem, je rekla gospa Stonova.

Tudi ona je občutila glavo kot balon, ki se je izmuznil njenim zadržujočim ga prstom. Osvobodil ga ni konjak, ki je pritekel na lakoto in hudobijo, temveč tiste vrste preplah, ki te požene naravnost v središče nevarnosti, namesto da bi ti velel od nje bežati.

Povedal sem ji, da si histerična, je nadaljeval Paolo, in ji svetoval, naj odide.

To je nocoj že tretjič ali četrtič, da si me neznosno razžalil, je zaklicala gospa Stonova. Najprej pri Rosatiju, ko si se tako žaljivo vedel s tistim pijanim dekletom, da nisem mogla ostati za mizo; nato spet pri Alfredu, ko si nenadoma...

Prosim, je rekel Paolo, strašno me boli glava.

Tvoja glava, je rekla gospa Stonova, je podobna tisti francoski urici na napušču, ki je pod steklenim zvoncem, tako da lahko opazuješ, kako delujejo vsa njena kolesca in vzmeti. In zato natanko vem, kaj boš naslednji trenutek rekel ali napravil, kakor vem, kdaj bo urica

začela biti. Zdaj me pripravljajš na to, da nocoj ne moreš ostati tukaj. Kajne? Ampak ne zaradi glavobola, temveč zato, ker pojdeš od tod naravnost v Excelsior na zmenek s tisto poceni malo...

Poceni ni beseda, ki bi jo ti smela rabiti, je rekel Paolo.

Misliš, da ne vem, zakaj so jo nocoj pripeljali sem? Pripeljali so jo, ker je tvoja prijateljica contessa zvodnica z zbirko lepih fantov, ki jih imenuje *marchettas* in jih oddaja najvišjemu ponudniku. Ampak odkrila je, da se nočem udeležiti tako umazane kupčije in zato te hoče oddati ženski, za katero misli, da ji bo šla na lim.

Še sanjalo se mi ni, je rekel Paolo, da je tvoja pamet taka greznica.

Postala je taka, ker sem se združila z...

Počakaj! je rekel Paolo.

Pokril ji je z roko usta. Prsti njegove druge roke so se ji boleče zapičili v meso na rami.

Počakaj, je rekel, nekaj ti bom povedal. Morala bi zapustiti Rim. Morala bi zapustiti Rim, ker si se tukaj onemogočila in bi se prav nič ne čudil, če bi ti kvestura ne hotela obnoviti *permesso di soggiorno*. Seveda to ni moja stvar, ampak zadeva tebe in kvesturo. Ampak tisto, kar meni osebno ne ugaja, je tvoja nepoštenost.

Paolo, ali si ponorel?

Ne, nisem ponorel in tudi spomin me ni zapustil. Spominjam se, kako si mi še februarja rekla, da boš pomagala mojemu prijatelju Fabiu, ki je izgubil vse, ker ga je oskubel tisti sprijeni duhovnik na črni borzi.

O, Paolo, je vzkliknila.

O, Paolo, jo je oponašal.

Mislila sem, da se mi je nekaj grdega sanjalo, je rekla gospa Stonova, ali da zdaj, če je že bilo resnično, lahko tisto pozabim.

Slab spomin je velika dobrota, je rekel Paolo.

Paolo, kako si upaš tako govoriti z menoj! je otročje zaklicala.

Spet ji je pritisnil roko na usta.

V sobi so ljudje, ki imajo ušesa in jezike.

Ni mi mar za ljudi! Vedeti hočem, zakaj si mi rekel tako strašne, žaljive stvari.

Rekel nisem drugega kot...

Ne, rekel si, da...

Njegovi prsti so se ji s tako silo priželi k ustom, da ji je za trenutek čisto vzelo besedo.

Nočeš me poslušati, je zasikal. Za nobeno svarilo se ne zmeniš. Preveč si napihnjena s svojo slavo, svojim bogastvom, svojimi slikami v modnih revijah, s svojim možem, papirniškim kraljem, ki ti je za-

pustil milijone. Ampak to je zelo staro mesto. Rim je tri tisoč let star in koliko si stara ti? *Petdeset?*

Petdeset? je zahlipala.

Ta beseda jo je do kraja podrla. Dostojanstvo, je zašepetala sama sebi, ampak bil je samo šepet besede, ki ga je ujel in odnesel vihar njene besnosti.

Paolo je že krenil proti notranjosti stanovanja, ampak gospa Stonova je zdrvela mimo njega s hitrostjo krilate ptice in prišla prva k vhodu. Odprla je steklena vrata tako divje, da sta vratnici vztrepetali in zapokali. Pozneje ni zanesljivo vedela, kaj je rekla rimskim damam.

Videla je, kako je contessi kozarec s konjakom zdrknil iz roke, vendar ni slišala nobenega žvenketa, ko se je razbil na tleh. Slišala je lastni glas, vendar ni slišala besed, ki jih je kričala. Njen glas menda ni bil več njen, slepilo domišljije, ki ga je včasih doživljala na odru v prizorih divjega čustvovanja, ki jih je že tolikokrat odigrala, da ji je bilo predvajanje kot sled, po kateri se je gibala, ne da bi kaj mislila. Niti tega ni vedela, da se je Paolo vrnil v stanovanje, dokler ni začutila, kako ji je spet z roko zatisnil vrešččča usta, kakor ni vedela, da ga je ugriznila v roko, dokler je ni odtrgal z njenih ust in jo z drugo roko udaril po obrazu.

Vse to bi se bilo moralo končati nanagloma, vendar je mučni prizor groteskno podaljšala contessa, ker se nikakor ni mogla postaviti na noge. Pod pritiskom njenega telesa se ji je izmuznila palica in ne-bogljenost se je oklenila stranskih naslonov naslanjača, se malo privzdignila in nato spet zgrudila vanj. Drugi dve gospe sta jo prijeli vsaka za en komolec in jo slednjič potegnili kvišku, ampak ko sta ji pomagali v vežo, so bile njene noge gumijasto mlahave, kot pri varietjskem komiku, ki oponaša pijanca.

Odnaša me, odnaša, je rekla gospa Stonova sama pri sebi.

Krožila je po stanovanju. Pogledala je proti zelo široki beli samoti postelje. Stala je tam čisto pri miru in poslušala tako napeto, da je lahko slišala tiktakati uro v sosednji sobi. Da, tudi čas plava brez cilja naprej. In sanje so kot plavje. Sanje plavajo, kot bi jih zanašal tok nad starodavnim mestom. In če je pogledala skozi okna ali poromala po terasi, je lahko videla, da neznani tok odnaša nekam tudi nebo. Vse tako brezciljno plava. Ali je kje kaj drugega kot to velikansko brezciljno plavanje časa in življenja? Ali je kaj določenega? O, je. Postava samotnega opazovalca pod egipčanskim obeliskom. Za to postavbo sploh ni videti, da bi jo kam odnašalo. Še zmerom je tam doli in se natanko

tako drži kot tedaj, ko je Paolo govoril o tem. Ampak vse drugo nekam plava. Sámó bivanje in tudi ona. Že spet jo je zaneslo v prednjo sobo stanovanja. Zaneslo jo je h kaminu in vzela je s kaminske police, izpod okrasne steklene urice, ki je kazala, kako deluje, medtem ko je naznanjala stalno odtekanje brezciljno plavajočega časa, kos rdečkastega pisemskega papirja, zganjenega okrog dveh drugih kosov papirja. Eden od teh je bila drobna bela vizitka z imenom nekega kirurga v Parizu. Drugi je bil majhna fotografija, ki je kazala obraz čudno neresnične lepote: neresnične zato, ker ni obraz izražal ničesar; bil je brezizrazen, ker je njegove gube odstranil s plastično operacijo kirurg, čigar ime je bilo zapisano na vizitki. In na hrbtni strani fotografije je bilo s pisavo, tresočo se od vznesenega drgeta, napisano kratko sporočilo: »Takšna sem videti zdaj!« Spet je pogledala v kos rdečkastega pisemskega papirja in v ime, načekano nad njegovim spodnjim robom. Pismo je že dolgo počivalo na kaminski polici, da, že od začetka lanske zime. Zakaj ga je shranila? Ali je mislila na to? Ne. Ne, za gotovo ne. Ampak zakaj je obdržala pismo, vizitko in podobo, skrito v zganjenem listu pod kaminsko urico? Spet je spravila vse skupaj tja in ostala pred kaminom, opazujoč bleščeče medeninasto delovanje ure. Majhno medeninasto kladivce se je vzdignilo. Za trenutek je obviselo v zraku. Nato je trikrat v naglem zaporedju udarilo po drobnem steklenem zvončku, smuknilo spet na svoj prostor in se ni več zgnilo. Ampak čas je odnašalo naprej. To ji je zagotavljalo nenehno tiktakanje. In tudi njo je zdaj spet odnašalo. Odnese jo je nazaj v spalnico. Zdaj je že spet gledala zelo široko belo samoto postelje. To je bila pokrajina v snegu, širjava čiste zapuščenosti. Nekje je bila, nevidna na razsežnosti sna, divjina, dežela spanja, kamor ponoči neprostoovoljno odnese tvojega duhá med brezciljno plavajoče sence, ki so nesmiselne ali ki pomenijo nekaj, česar ni mogoče razvozlati. Ob pogledu na posteljo je zmajala z glavo. Sama sebi je zamrmrala *Ne*. In nato jo je odneslo v kopalnico in iz pipe si je natočila kozarec vode in se vrnila v spalnico s kozarcem v roki, srebkaajoč medtem v drobnih požirkih vodo, ne da bi bila žejna. Že spet jo je odnašalo v nič. Nekaj, je rekla sama sebi. Karkoli, samo nič ne sme biti. Niču ne smem dovoliti, da bi se tako nadaljeval in nadaljeval brez konca in kraja.

Kmalu nato se je znašla pred balustrado na terasi.

Zdaj se je nekaj vendarle pričenjalo dogajati. Nič takega, kar bi bila zasnovala ali kar bi bila želela, naj se zgodi, in vendar je to prav ona povzročila. Dogajalo se je pod njenim vodstvom, zakaj prav ona je dala znamenje z belo žepno rutico, jo vzdignila in naglo povescila v nočnem zraku in nato zavila vanjo dva težka železna ključa, ki sta

odpirala pot v palačo. In tam zdolaj se je samotna postava, ki je bila edina videti negibna, medtem ko je njo, gospo Stonovo, ne da bi se mogla braniti, tako odnašalo, premaknila s svojega položaja pod egipčanskim obeliskom in se sklonila, da bi pobrala beli zavitek s tlaka. Moški je pogledal proti nji z enim samim hitrim sunkom glave in niti zdaj, ko ji je izginjal spred oči, ni odhajal od nje, temveč ji je prihajal nasproti. Izginjal je, ne, že je izginil pod nadstreškom, ki je pokrival vrata v palačo, in čez malo časa, da, zdaj že čez nekaj minut, bo nekdo zmotil ničevost, v strašno praznoto bo nekaj stopilo.

Gospa Stonova je pogledala kvišku v nebo, ki jo je navdalo z občutkom, da je nenadoma obstalo. Nasmehnila se je sama sebi in zašepetala: *Poglej! Ustavila sem tok, ki je tako odnašal vse.*

Prevedla Mira Miheličeva

MATERADA

(Odlomek iz romana)

Fulvio Tomizza

Nadaljevali smo z delom kakor zmerom in zdaj je bilo treba žeti pšenico. Ustavil sem strica na gumnu, kjer sem trebil trnje in drug plevel, da bi lahko tja naložil snopje. Sukal sem se malo okrog njega, ker od tistega dne v Bujah nisem več govoril z njim.

»Barba,« sem mu rekel, »te dni bi bilo treba žeti pšenico. Kako naj bi delali?«

»Ne delajte si skrbi zaradi mene. Vi greste žet na svoje.«

»Na čigavem pa, oprostite, smo prej orali, potem sejali in gnojili?«

»Vaš trud bo plačan,« je odgovoril.

»To ni pametno govorjenje.«

Bila sva sama, jaz in on, pod hrastom, kakor ne vem kolikokrat že.

»Poslušajte, stric, sama sva. Jaz in vi. Ne morete reči slabega o meni, saj sem vas zmerom poslušal. Zdaj vam govorim o žitu. Pustiva ta čas zemljo in druge spore. Skoraj vsi so poželi, in če bomo mi še kaj čakali, bomo redili vse ptiče naokoli. Kako naj razdelimo?«

Sedel je na deblo, pripravljeno za drva. S težavo je odgovoril:

»Naspol. Za žito lahko naredimo naspol.«

»Spolovina je mrtva. Kdo še govori o spolovini? Za vas čista tretjina; je že dovolj.«

»Torej nič. Kakšne zahteve so to? Kaj pa si ti vtaknil v žito?«